

In dit nummer

- Monitor Nota Ruimte aangeboden aan minister Dekker
- Internationale context van landbouw en duurzame ontwikkeling
- Dialogenbijeenvakomen duurzame landbouw
- Meerjarenprogramma vitaal platteland
- WOT Informatievoorziening Natuur verder op weg
- Symposium *Investeren in landschap, de moeite waard?*
- Verschenen publicaties

Wot's new is een uitgave van de eenheid WOT Natuur & Milieu, onderdeel van Wageningen UR. Deze Nieuwsbrief bevat informatie over alle wettelijke onderzoekstaken natuur en milieu.

Redactie: Bram ten Cate,
WOT Natuur & Milieu
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 47 78 44
E-mail: info.wnm@wur.nl
Internet: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Abonnement

Aan- of afmelden voor de Nieuwsbrief kan uitsluitend via bovenstaand mailadres. Informatie uit deze Nieuwsbrief mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld.

Nummer 8 van de Nieuwsbrief verschijnt in september 2006

Monitor Nota Ruimte aangeboden aan minister Dekker

Hans Farjon

Het Milieu- en Natuurplanbureau en het Ruimtelijk Planbureau geven in de "Monitor Nota Ruimte" een beeld van de opgave waar het ruimtelijk beleid voor de komende jaren voor staat. Op woensdag 14 juni 2006 is het eerste exemplaar van het rapport aangeboden aan minister Dekker.

In de Nota Ruimte introduceerde de regering de sturingsfilosofie: "decentraal wat kan, centraal wat moet". Het parlement en de regering willen - indien nodig - het beleid tussentijds kunnen bij sturen. Hiertoe heeft de minister van VROM onder meer het Ruimtelijk Planbureau en het Milieu- en Natuurplanbureau gevraagd de ruimtelijke ontwikkelingen periodiek te monitoren. De WOT Natuur & Milieu heeft aan het opstellen van het monitrorapport een bijdrage geleverd. De minister zal de bevindingen gebruiken bij het opstellen van het nieuwe Uitvoeringsprogramma Nota Ruimte, die zij in september naar het Parlement stuurt.

In de nulmeting van de Monitor Nota Ruimte worden de relevante ruimtelijke ontwikkelingen voorafgaand aan de Nota Ruimte beschreven, in relatie tot de in de nota uitgewerkte doelen. Hoe heeft zich bijvoorbeeld de hoeveelheid groen in en om de stad ontwikkeld? En waar vindt bundeling en verdichting plaats?

Hoe ontwikkelen stedelijke centra zich? Hoe staat het met de kernkwaliteiten van onze nationale landschappen? De stand van zaken over dit soort thema's wordt in deze studie - letterlijk en figuurlijk - in kaart gebracht. Samen geven zij een beeld van de opgave waar het ruimtelijke beleid voor staat.

De Nota Ruimte heeft het tij mee wat betreft de doelen voor stedelijke netwerken, stedelijke ontwikkeling, intensieve landbouw en areaal Ecologische Hoofdstructuur. Natuurwaarden en stedelijke milieukwaliteit zijn de afgelopen jaren op enkele punten verbeterd, zij het in een te laag tempo om te voldoen aan Europese afspraken. De grootste opgave voor de Nota Ruimte is het realiseren van de beoogde ruimtelijke kwaliteit. Zo sporen de ruimtelijke ontwikkelingen voor de diversiteit van de stedelijke centra en van de woningvoorraad niet met de in de nota beoogde doelen; datzelfde geldt voor de balans tussen rood en groen. Ook de veiligheid tegen overstroming, het voorkomen van wateroverlast en het borgen en ontwikkelen van landschappelijke kwaliteit vragen aandacht van het nationale ruimtelijk beleid.

Het rapport en achterliggende indicatoren zijn te bekijken, te downloaden of te bestellen op www.monitornotaruumte.nl

Programma WOT Kennisbasis
Contact: hans.farjon@wur.nl

Internationale context van landbouw en duurzame ontwikkeling

Floor Brouwer

Welke landen hebben duurzame ontwikkeling hoog op de agenda staan? Wat te denken van Bhutan of Zwitserland? In beide landen wordt op bijzondere wijze invulling gegeven aan afwegingen tussen economie, ecologie en sociale context. Duurzame ontwikkeling is ook een belangrijke ambitie van de Europese Unie. De integratie van milieu in de relevante sectoren (zoals de landbouw) is een uitdrukkelijk doel om deze ambities te kunnen realiseren. Niet alleen in Nederland, maar ook in andere landen wordt hiermee ervaring opgedaan. Onderzoekers van het LEI hebben in opdracht van de WOT Natuur & Milieu de situatie in Nederland vergeleken met die van Engeland en Frankrijk. Daarnaast is de internationale dimensie van de landbouw in beeld gebracht.

In de onderzochte landen bestaan behoorlijke verschillen in de gemaakte afwegingen. Zo is in Frankrijk veel aandacht voor vragen over de sociale context van duurzame ontwikkeling, bijvoorbeeld rond de leefbaarheid van het platteland. In Engeland staan thema's als natuur en landschap centraal. In ons onderzoek is de internationale dimensie van duurzame ontwikkeling uitgewerkt, met aandacht voor:

- Concurrentie, waarbij productkwaliteit in Europa sterk in de belangstelling staat, maar prijsconcurrentie op mondiale schaal centraal blijft staan;
- Biodiversiteit, wat sturend is voor het beheer van de beschikbare hulpbronnen (land en water);
- De 'license to produce', die in de loop der tijd door maatschappelijke veranderingen verandert.

Een langetermijnvisie is voor de landbouw van belang, vooral wanneer beleid voor de korte termijn in overeenstemming moet worden gebracht met ambities op de lange termijn. In Nederland ontwikkelt de minister van LNV met 'Kiezen voor Landbouw' een visie op de toekomst van de Nederlandse agrosector, net als in Engeland, waar het Department for Environment, Food & Rural Affairs (DEFRA) een 'Vision for a Reformed Common Agricultural Policy' heeft ontwikkeld.

Meer informatie is te vinden in WOT-rapport 14. Dit rapport getiteld 'The international dimension

of sustainability in Dutch agriculture' (auteurs: Floor Brouwer, Hans Leneman en Rolf Groeneveld) zal in het najaar van 2006 verschijnen.

Programma WOT-04-385 Milieuplanbureaufunctie
Contact: jennie.vanderkolk@wur.nl en
floor.brouwer@wur.nl

Dialogenbijeenvakomsten duurzame landbouw

Marien Borgstein

LEI en WING *Proces Consultancy* van Wageningen UR en het Instituut voor Milieu-vraagstukken van de Vrije Universiteit van Amsterdam hebben het afgelopen voorjaar zes dialoogbijeenvakomsten gehouden over duurzame landbouw. De dialoogbijeenvakomsten hebben betrekking op de varkenshouderij, pluimveehouderij, melkveehouderij, akkerbouw, glastuinbouw en vollegrondsgroenteteelt. Aan de bijeenvakomsten hebben verschillende partijen uit de keten inclusief beleidsmakers en vertegenwoordigers van belangenorganisaties deelgenomen.

Waarom dialoogen?

Eind 2002 heeft de minister van LNV een plan van aanpak voor de overgang naar een duurzame landbouw aangeboden aan de Tweede Kamer. Nu rapporteert het ministerie jaarlijks aan de Tweede Kamer over de voortgang van dit overgangsproces. Dit wordt veelal gedaan op basis van een 'monitoring' van de 'outputs' van de sector (productie, emissies, et cetera). In aanvulling op deze 'traditionele' monitoring wil het ministerie de Tweede Kamer informeren over hoe de betrokken partijen vinden dat het proces richting een duurzame landbouw gaat, en wat hun ambities zijn voor de langere termijn. Wij brengen deze informatie voor het ministerie in beeld door middel van zes dialoogbijeenvakomsten.

komsten. De uitvoering vindt plaats binnen het WOT-programma Milieuplanbureaufunctie.

Samenspel en ambities

Het doel van de dialoogbijeenvakomsten is om samen met de verschillende partijen een beeld te vormen van de opvattingen, verwachtingen, ambities en ervaringen op het gebied van duurzame landbouw zoals die leven binnen de verschillende sectoren. De resultaten van de dialoogbijeenvakomsten moeten informatie opleveren uit alle landbouwsectoren, die het ministerie van LNV kan gebruiken voor haar rapportage aan de Tweede Kamer in het najaar van 2006.

Aan de hand van de 3P's (People, Planet, Profit) zijn de deelnemers uitgelokt om zoveel mogelijk ambities voor 2020 voor de sector kenbaar te maken. De centrale ambities zijn vervolgens verder bediscussieerd en gehouden tegen de huidige situatie. Deelnemers kregen daarbij de gelegenheid om de huidige situatie te beoordelen met het geven van een rapportcijfer. Sommige deelnemers blijken zeer kritisch naar zichzelf en hun eigen sector te zijn, terwijl anderen een optimistischer beeld hebben van hun sector. Maar het is vooral de argumentatie die belangrijk is, om in te kunnen schatten hoe goed het nu met de sector gaat. De bijeenvakomsten kenmerkten zich door een zeer plezierige, ontspannen sfeer, waarbij alle deelnemers volop hun ambities, ervaringen en verwachtingen konden inbrengen.

Van iedere dialoogbijeenvakomst is een verslag gemaakt. De dialoogverslagen vormen de input voor de rapportage aan het ministerie van LNV. Na de zomer wordt er nog een afsluitende bijeenvakomst georganiseerd met als doel te reflecteren op de verkregen uitkomsten.

Programma WOT-04-385 Milieuplanbureaufunctie
Contact: jennie.vanderkolk@wur.nl en
marien.borgstein@wur.nl

Meerjarenprogramma vitaal platteland

Wies Vullings

Eind mei 2006 is de gedrukte versie van het Tweede Meerjarenprogramma 'Agenda voor een Vitaal Platteland' aangeboden aan de Tweede Kamer. Dit document beschrijft de plannen van het ministerie van LNV voor het platteland voor 2007 tot en met 2013. Voor acht thema's (natuur, landbouw, recreatie, landschap, bodem, water, reconstructie zandgebieden, sociaal economische vitaliteit) zijn algemene beleidsdoelen en operationele doelen beschreven met de bijbehorende indicatoren.

LNV geeft in het Meerjarenprogramma ook aan hoe ze de voortgang en de realisatie van de doelen wil monitoren. Hier komt het monitoring- en evaluatiesysteem in beeld. De zogenaamde

doelenboom met bijbehorende indicatoren op ieder niveau geeft de structuur aan voor het systeem en de monitoringsparagraaf de motivatie voor het bestaan ervan. In de loop van 2006 wordt het monitoring- en evaluatiesysteem gerealiseerd. Dit systeem bestaat uit vier modules: kernsysteem (beheren van gegevens), gegevens verzamelen, rapporteren en gegevens delen en het zal alle voortganggegevens van de effect-, resultaat- en prestatie-monitor gaan beheren. Daarnaast wordt gewerkt aan een beheerplan voor het implementatietraject (2007 t/m 2013). Het Project monitoring- en evaluatiesysteem (ME-AVP) is een samenwerkingsverband tussen LNV (directie Platteland en directie Kennis), VROM en WOT Natuur & Milieu.

Programma WOT-04-001 Monitor en
Evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland
Contact: wies.vullings@wur.nl

WOT Informatievoorziening Natuur verder op weg

Anne Schmidt & Paul Chardon

In WOT's new nr. 3 (oktober 2005) schreven we nog dat de voorbereiding van de oprichting van WOT Informatievoorziening Natuur (WOT-IN) langer duurde dan verwacht. Intussen zijn er een paar belangrijke stappen in de goede richting gezet. De taakafbakening en de rolverdeling van de belangrijkste spelers is sindsdien helderder en concreter geworden.

De WOT-IN i.o. ondersteunt de LNV-Directie Natuur en de LNV-Directie Kennis om verplichte rapportages voor internationale wetten en verdragen op te stellen. Daarbij gaat het ondermeer om de Vogel- en Habitatrichtlijn, de Bonnconventie, de Bernconventie, CITES en de Ramsarconventie. In deze rapportages moet verslag worden gedaan van de activiteiten die een land heeft ondernomen voor deze wet- en regelgeving. De Directie Kennis coördineert de totstandkoming van de rapportages en de Directie Natuur is eindverantwoordelijk voor de inhoud. In een later stadium zal de WOT-IN i.o. mogelijk uitgebreid worden met de ondersteuning van LNV-Directie Regionale Zaken en mogelijk ook provincies bij ontheffing- en vergunningverlening voor de nationale wet- en regelgeving, te weten de Flora & Faunawet en

de Natuurbeschermingswet.

De WOT-IN i.o. werkt mee aan de rapportageopstelling op verschillende wijzen. We houden een overzicht bij van de rapportageverplichtingen voor planning en control, analyseren vraag en aanbod van informatie en gegevens aan de hand van rapportageformats en adviseren over mogelijke verbeteringen in de informatievoorziening. Zo wordt er nu gewerkt aan de rapportage voor EUROBATS (Agreement on the conservation of bats in Europe) waarin Nederland verslag moet doen van de vleermuispopulaties (per soort) in Nederland, de mate van bedreiging en welke beschermingsmaatregelen genomen zijn. Ook werken we momenteel aan de nulmeting van de "staat van instandhouding" van soorten en habitattypen voor de Habitatrichtlijn (rapportage 2007). Van elk rapportageproces wordt een draaiboek gemaakt om toekomstige rapportages te ondersteunen en te verbeteren. Ook wordt een informatieinfrastructuur (technische voorzieningen) ontwikkeld die het schrijven van dit soort rapportages in de toekomst moet vergemakkelijken. Het streven is om vanaf 2007 tot een vijf-jarige WOT-overeenkomst te komen zodat de ondersteuning voor LNV voor langere tijd gewaarborgd is.

Programma WOT-04-004 Informatievoorziening
Natuur (in oprichting)
Contact: anne.schmidt@wur.nl en
paul.chardon@wur.nl

Symposium Investeren in landschap, de moeite waard?

Wageningen UR organiseert op 26 september 2006 in Antropia te Driebergen een symposium getiteld "Investeren in landschap, de moeite waard?" Op het symposium staat de maatschappelijke betekenis van het landschap centraal. Diverse vertegenwoordigers uit de wereld van het bestuur, het beleid, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en het bedrijfsleven zullen een bijdrage leveren. Sprekers zijn onder andere Adriaan Geuze, landschapsarchitect bij West8 en Joks Janssen, onderzoeker duurzame ruimtelijke ontwikkeling bij Telos.

De organisatie van dit symposium is in handen van de WOT Natuur & Milieu en WING *Proces Consultancy*. Beide zijn onderdeel van Wageningen UR en intensief betrokken in de discussie rond natuur- en landschapskwaliteit.

Meer informatie bij het secretariaat van de WOT
Natuur & Milieu: info.wnm@wur.nl;
tel: 0317 - 47 78 45

Verschenen publicaties

Privaat geld moeilijk los te krijgen voor groene diensten

Ondernemers die 'groene diensten' aanbieden doen dit tot nu toe zelden op basis van private financiering. Dat concludeert het LEI in een onderzoek naar de financieringsmogelijkheden voor groene diensten. Het onderzoek is verricht in opdracht van de WOT Natuur & Milieu en het Milieu- en Natuurplanbureau.

'Groene diensten' zijn in dit onderzoek vrijwillige activiteiten van ondernemers op het gebied van natuur, water, landschap en

toegankelijkheid, die de kwaliteit van het landelijk gebied verhogen. Dat deze diensten nog vaak met publiek geld worden betaald, heeft te maken met de gangbare culturele opvatting over de manier waarop 'publieke goederen', zoals natuur, beschikbaar worden gesteld. Maar ook het meestal lage rendement van groene diensten is er schuldig aan.

Een mogelijkheid voor private financiering biedt de zogenaamde 'rood voor groen' aanpak. Hierbij wordt de (verwachte) winst van een bouwproject gebruikt om een landschappelijke verbetering of natuur-

verbetering te realiseren. De toepassingsmogelijkheden voor deze benadering zijn echter sterk van de omgeving afhankelijk. Deze en andere nieuwe initiatieven kampen bovendien met hoge transactiekosten, onder meer vanwege de regelgeving op gebied van ruimtelijke ordening en de verlening van overheidssteun.

Meer informatie:

Leneman, H., *et al.*, 2006. Groene initiatieven in de aanbidding. Kansen en knelpunten van publieke en private financiering. WOT-rapport 12. WOT Natuur & Milieu, Wageningen

Evalueren in interactie

Lerende evaluaties zijn evaluaties waarin zowel verantwoord als leren centraal staan. Alterra heeft voor de WOT Natuur & Milieu een inventariserende studie gedaan naar de mogelijkheden van lerende evaluaties voor het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP). De conclusie is dat er vele verschijningsvormen van lerende evaluaties zijn. Met een omgevingsanalyse kunnen evaluatieonderzoekers een goede keuze daarbinnen

maken. Ook in de evaluatiewetenschap en in vergelijkbare organisaties als het MNP is men bezig met het experimenteren met lerende vormen van evaluaties. Het MNP zelf gaat nog grotendeels uit van klassieke beleidsevaluatie en heeft nog relatief weinig lerende elementen in haar evaluaties ingebouwd. De onderzoekers bevelen aan om de mogelijkheden van lerende evaluaties binnen het MNP nader te onderzoeken en er

in de praktijk daadwerkelijk mee te gaan experimenteren.

Meer informatie:

Kuindersma, W., *et al.*, 2006. Evalueren in interactie. De mogelijkheden van lerende evaluaties voor het Milieu en Natuurplanbureau. WOT-rapport 19. WOT Natuur & Milieu, Wageningen

Kwaliteitstoets nieuwe EHS-gebieden

Een van de belangrijkste middelen van het rijk om de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) te realiseren, is het omzetten van landbouwgronden in natuurgebieden. Uiteraard met als doel dat deze nieuwe natuurgebieden op termijn een hogere natuurkwaliteit hebben dan de huidige landbouwgronden. Om de bestaande en nieuwe natuur in deze gebieden een kans te geven, is het zaak om de juiste inrichtings- en beheersmaatregelen te treffen. Het Milieu- en Natuurplanbureau ziet zich nu voor de nieuwe taak gesteld deze kwaliteitsverandering in evaluaties en verkenningen in beeld te brengen. Een model dat zich expliciet richt op de overgang van landbouw naar natuur ontbreekt echter. Voor de milieukwaliteit van de landbouwgronden wordt momenteel het model STONE gebruikt, terwijl voor de natuurkwaliteit van de EHS het model SMART2SUMO ingezet wordt. De onderzoekers concluderen dat het koppelen

van beide modellen niet zomaar mogelijk is. Logisch, als je bedenkt dat bijvoorbeeld bemesting heel normaal is in de landbouw, maar niet in natuurgebieden. Daarnaast kunnen er in natuurgebieden na verloop van tijd bomen en struiken gaan groeien, wat op landbouwgrond juist tegengegaan wordt. Om deze verschillen te overbruggen, moeten de parameters en de procesformulering in de modellen aangepast worden.

De onderzoekers verwachten dat ze daarna de overgang van landbouw naar natuur wel aankunnen.

Meer informatie:

Kros, J., *et al.*, 2005. Vergelijking van SMART2SUMO en STONE in relatie tot de modellering van de effecten van landgebruikverandering op de nutriëntenbeschikbaarheid. WOT-rapport 13. WOT Natuur & Milieu, Wageningen

De WOT Natuur & Milieu geeft drie reeksen publicaties uit: WOT-studies, WOT-rapporten en WOT-werkdocumenten. Een volledig overzicht van verschenen publicaties is te vinden op de website: www.wotnatuurenmilieu.wur.nl

Publikaties van de WOT Natuur & Milieu zijn ook te verkrijgen bij het secretariaat. Postadres: Postbus 47, 6700 AA Wageningen. Bezoekadres: Droevendaalsesteeg 3. Gebouw Lumen, kamer 0.471. E-mail: info.wnm@wur.nl. Telefoon: (0317) 47 78 45